

Anri Aaltovirta, Eeva Asikainen, Noora Ilmarinen, Tanja Sorsa

Kunniaan liittyvä väkivalta

Opas naisen hoitotyöhön

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Kätilö

Hoitotyö

Kehittämistyö

3.4.2013

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Anri Aaltovirta, Eeva Asikainen, Noora Ilmarinen, Tanja Sorsa Kunniaan liittyvä väkivalta – Opas naisen hoitotyöhön 18 sivua + 3 liitettä 3.4.2013
Tutkinto	Kätilö
Koulutusohjelma	Hoitotyö
Suuntautumisvaihtoehto	Kätilötyö
Ohjaaja	Lehtori Pirjo Koski
<p>Tämä opinnäytetyö oli kehittämistyö, jossa tarkoituksena oli tuottaa kunniaväkivaltaa käsittelevä opas kätilöille ja kätilöopiskelijoille. Opas on tarpeellinen, sillä naisten hoitotyössä työskentelevien on tärkeää ymmärtää kunniaväkivallan problematiikkaa ja saada toimintamalleja kunniaväkivaltaa kokeneen naisen kohtaamiseen.</p> <p>Opas on tarkoitettu ensisijaisesti Metropolia Ammattikorkeakoulun terveysalan loppuvaiheen kätilöopiskelijoille ja täydennyskoulutuksen opiskelijoille. Materiaalia voidaan hyödyntää myös naisen hoitotyössä, esimerkiksi neuvoloissa ja äitiyspoliklinikoilla.</p> <p>Tässä kehittämistyössä tarkastelemme kunniaan liittyvää väkivaltaa naisen hoitotyön ja kätilötyön näkökulmista. Kehittämistyön aineisto on kerätty alan uusimmista tutkimuksista ja tiedeartikkeleista sekä asiaa tukevasta kirjallisuudesta. Opas antaa tietoa kunniaan liittyvästä väkivallasta ilmiönä, sen esiintyvyydestä Suomessa ja lain asettamista velvoitteista. Materiaalin tavoitteena on myös auttaa tunnistamaan kunniaan liittyvän väkivallan riskisignaaleja sekä tarjota keinoja kunniaväkivaltaa kokeneen naisen auttamiseksi. On tarkoitus, että oppaan avulla saa nopeasti päivitettyä tietonsa kunniaan liittyvästä väkivallasta ja että se antaa työkaluja yllättäviinkin tilanteisiin, joihin terveydenhuollon ammattilainen joutuu eri-ikäisiä naisia hoitaessaan.</p>	
Avainsanat	kunniaan liittyvä väkivalta, kunniaan liittyvä konflikti, kunniamurha

Authors Title	Anri Aaltovirta, Eeva Asikainen, Noora Ilmarinen, Tanja Sorsa Kunniaan liittyvä väkivalta – Opas naisen hoitotyöhön
Number of Pages Date	18 pages + 3 appendices 3 April 2013
Degree	Bachelor of health care
Degree Programme	Nursing and health care
Specialisation option	Midwifery
Instructor	Pirjo Koski, Lecturer, Nursing
<p>The purpose of this thesis was to develop a guide booklet about honour related violence for midwives and those who study midwifery. This guide is useful because it is important that nursing staff that take care of women understand the problems of honour related violence and get models how to face woman who is a victim of violence. The guide is designed primarily for the health care students of midwifery who will graduate soon and updating training students in Metropolia University of Applied Sciences. It can be used also, for instance, in maternity and child welfare clinics.</p> <p>In this thesis honour related violence is studied from the perspectives of midwifery and taking care of women. The references of the thesis were collected from the newest researches, research journals and professional literature. The guide offers knowledge about honour related violence as a phenomenon, the occurrence in Finland and the obligations which are set in law. It aims also to help to recognize the signals of honour related violence and offers tools which have been created to help the victims. The purpose is that the learning material offers the reader a quick update on the phenomenon and gives tools to unexpected situations which health care professional faces when taking care of different-aged women.</p>	
Keywords	honour related violence, honour related conflicts

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Kehittämistyön tarkoitus ja tavoitteet	3
3	Kunniaväkivalta	4
3.1	Tiedonhaku	4
3.2	Keskeiset käsitteet	4
3.3	Kunniaväkivalta ilmiönä	5
3.4	Kunniaväkivallan esiintyvyys Suomessa	7
3.5	Suomen laki	8
4	Kunniaväkivalta naisen hoitotyössä	11
4.1	Kunniaväkivaltaan liittyvien riskisignaalien tunnistaminen	11
4.2	Kunniaväkivaltaa kokeneen naisen kohtaaminen	12
4.3	Mistä apua?	14
5	Oppaan tuottaminen prosessina	15
5.1	Oppaan suunnittelu	15
5.2	Oppaan toteuttaminen ja kuvaus	15
5.3	Palautteet oppaasta	16
6	Pohdinta	17
	Lähteet	19
	Liitteet	
	Liite 1. Tiedonhaku	
	Liite 2. Mistä apua?: Yhteystietoja ja puhelinnumeroita	
	Liite 3. Kunniaan liittyvä väkivalta – Opas naisen hoitotyöhön	

1 Johdanto

Kunniaväkivalta on kulttuurisidonnainen haitallinen perinne, joka ei kuulu länsimaiseen kulttuuriin. Kunniaväkivaltaa on vaikea ymmärtää yksilön vapautta korostavassa länsimaisessa kulttuurissa. Kunniaväkivalta on monitahoista ja sitä esiintyy monessa eri muodossa. Ääritapauksena voidaan pitää kunniamurhaa, toisaalta pakkoavioliitto on yksi kunniaväkivallan muoto. Kunniaväkivaltaa tiedetään esiintyvän Suomessa, mutta sen todentaminen on ollut vaikeaa. Tilastoja kunniaväkivallan esiintyvyydestä ei ole. Poliisin tietoon tulevista väkivallanteoista tiedetään, että osa on kunniaväkivaltaan liittyvää, mutta sitä ei erikseen tilastoida. Kunniaväkivallasta ilmiönä Suomessa ei ole tehty tieteellistä tutkimusta. (Ihmisoikeusliitto 2012.)

Sosiaali- ja terveysministeriön Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen toimintaohjelmassa 2007–2011 kunniaväkivaltaa ei juuri ole käsitelty, eikä sille ole asetettu erillisiä tavoitteita. Toimintaohjelmassa esitellään ne järjestöt ja hankkeet, jotka tekevät työtä kunniaväkivaltaa kokeneiden naisten auttamiseksi ja ilmiön ennaltaehkäisemiseksi. Ohjelma on asettanut tavoitteet ainoastaan seksuaalisen ja lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisemiseksi ja niiden uhriksi joutuneiden auttamiseksi. Toimintaohjelmassa todetaan, että terveydenhuollon ammattilaiset ottavat harvoin jos lainkaan esille väkivalltaan liittyviä asioita asiakkaittensa kanssa, vaikka Sosiaali- ja terveysministeriö suosittelee väkivallasta kysymistä rutiininomaisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: 121.)

Kunniaväkivaltaa on käsitelty kättilökoulutuksessa erittäin suppeasti. Aihe on ollut esillä vuonna 2009 Mannerheimin lastensuojeluliiton Amoral-hankkeen ja vuonna 2012 Ihmisoikeusliiton Kitkel-hankkeen esittelyissä. Molemmat hankkeet tähtäävät kunniaväkivallan ennaltaehkäisyyn. Hankkeiden esittelyt eivät kuulu varsinaiseen koulutusohjelmaan.

Tämän kehittämistyön tarkoituksena oli tuottaa oppimateriaali kunniaväkivallasta kättilöille ja kättilöopiskelijoille, koska naisten hoitotyössä työskentelevien on tärkeää ymmärtää kunniaväkivallan problematiikkaa ja saada toimintamalleja kunniaväkivaltaa kokeneen naisen kohtaamiseen. Kunniaväkivalta on ilmiönä tullut viime vuosina voimakkaammin esille ja on huomattu, että viranomaiset ja hoitotyön ammattilaiset eivät tunnista kunniaan liittyvää väkivaltaa, eivätkä näin väkivaltaa kokeneet naiset ohjau-

avun piiriin. Sosiaali- ja terveysministeriö on teettänyt viranomaiskoulutusmateriaaliin aiheesta ja se tullaan julkaisemaan Internetissä vuoden 2013 aikana. Tässä kehittämissä työssä tarkastelemme kunniaväkivaltaa naisen hoitotyön ja kättilötyön näkökulmista.

2 Kehittämistyön tarkoitus ja tavoitteet

Kehittämistyön tarkoituksena on kerätä tutkittua tietoa kunniaväkivallasta ilmiönä, sen esiintyvyydestä sekä kunniaväkivallan auttamiskeinoista. Kehittämistyön toisena tarkoituksena on tuottaa tutkitun tiedon avulla oppimateriaali kunniaväkivallasta. Materiaali on ensisijaisesti tarkoitettu Metropolia ammattikorkeakoulun terveysalan loppuvaiheen kättilöopiskelijoille ja täydennyskoulutuksen opiskelijoille. Materiaalia voidaan hyödyntää myös naisen hoitotyössä esimerkiksi neuvoloissa ja äitiyspoliklinikoilla. Tavoite on, että oppimateriaalin avulla opiskelija ja terveydenhuollon ammattilainen tulevat tietoisiksi kunniaväkivallasta ilmiönä, sen esiintyvyydestä ja problematiikasta. Materiaalin tavoitteena on myös auttaa tunnistamaan kunniaväkivallan riskisignaaleja sekä antaa keinoja auttamaan kunniaväkivaltaa kokenutta naista.

3 Kunniaväkivalta

3.1 Tiedonhaku

Kehittämistyöhön haettiin tietoa CINAHL-, MEDIC- ja PubMed -tietokannoista. Tietokannoista haettiin tutkimuksia, joiden tiivistelmät ovat saatavilla. Haku rajattiin vuosille 2002–2012 ajanmukaisen tiedon saamiseksi. Hakusanoina käytettiin englanninkielisissä tietokannoissa ”honour-related violence” ja ”honour-related conflicts”. Suomenkielisessä tietokannassa käytettiin hakusanoina ”kunniaväkivalta”, ”kunniaan liittyvä konflikti” ja ”kunniamurha”. Hakutuloksista valittiin otsikoiden perusteella ne, joiden tiivistelmät luettiin. Tiivistelmien perusteella valittiin luettavat tutkimukset. Luettaviksi tutkimuksiksi valittiin sellaiset tutkimukset, jotka abstraktien perusteella käsittelevät kunniaan liittyvää väkivaltaa ja joiden artikkelit olivat luettavissa sähköisesti. Pois jätettiin sellaiset tutkimukset, jotka olivat maksullisia tai eivät aiheeltaan käsitelleet kunniaan liittyviä konflikteja tai kunniaväkivaltaa.

CINAHL-tietokannasta tulokseksi tuli eri hakusanoilla yhteensä 16 artikkelia. Niistä otsikon perusteella luettiin yhden artikkelin tiivistelmä ja valittiin kyseinen tutkimus luettavaksi. PubMed-tietokannasta tulokseksi tuli yhteensä 14 artikkelia, joista kolmen artikkelin tiivistelmät luettiin ja tutkimukset valittiin luettavaksi. Näistä hakutuloksista osa oli samoja, kuin CINAHL-tietokannan tulokset. MEDIC-tietokannasta hakutulokseksi tuli 2 artikkelia. Nämä artikkelit eivät otsikoiden perusteella kuitenkaan liittyneet työn aiheeseen.

Aiheeseemme soveltuvaa tietoa ja muuta materiaalia löysimme myös manuaalisen tiedonhaun kautta. Löytämämme materiaali oli kirjan, oppaan, julkaisun, pro gradu -tutkielman sekä toimintasuunnitelman muodossa. Aiheeseen liittyen löysimme myös paljon mediassa kirjoitettuja uutisia sekä mielipidekirjoituksia.

3.2 Keskeiset käsitteet

Kunnian käsitteellä viitataan arvostukseen yhteisössä ja sillä katsotaan olevan keskeisempi merkitys perinteisimmissä yhteiskunnissa. Erityisesti sukupuolimoraalin osalta naisille ja miehille asetetaan erilaisia vaatimuksia patriarkalisessa yhteiskuntarakenteessa. Kunniallisuus vaatii patriarkalisessa eli isän valtaan perustuvassa moraalijär-

jestelmässä naisilta koskemattomuutta ja miehiltä naisten koskemattomuuden vaalimista. Kunniallisuus edellyttää lojaalisuutta vallitsevaa sukupuolimoraalijärjestelmää kohtaan. (Taustatietoa, kunniaan liittyvät konfliktit 2011; Karimi 2009:159.)

Kunniaan liittyvä väkivalta tarkoittaa psyykkistä tai fyysistä painostusta henkilöä kohtaan, jonka epäillään loukanneen yhteisön periaatteita. Patriarkaalisessa arvomaailmassa hänen tekonsa aiheuttaa julkisen häpeän. Kunniaan liittyvää väkivaltaa katsotaan olevan esimerkiksi uhkailu, pakottaminen, pahoinpitely, vapaudenriisto, pakkoavioliitto ja ääritapauksena murha (Karimi 2009: 159; Kitke!-hanke 2010–2012 - keskeiset johtopäätökset ja työmallit 2012).

Kunniaan liittyvässä konfliktissa epäillään perheen tai yhteisön jäsenen käyttäytyneen yhteisön siveysperiaatteista poikkeavalla tavalla. Konflikti voi kärjistyneenä johtaa kunniaan liittyvään väkivaltaan. Kunniaan liittyvät konfliktit eivät kuitenkaan kaikki ole väkivaltaisia, ja niiden kärjistyminen voidaan estää. Viranomaiset ovat tällöin keskeisessä asemassa. (Taustatietoa, kunniaan liittyvät konfliktit 2011.)

Yhteisöissä ovat usein vallinneet sukupolvien ajan perinteiset kulttuuriset käytännöt, jotka heijastavat arvoja ja uskomuksia. Maailman kaikilla sosiaalisilla ryhmillä on erilaisia kulttuurisia perinteitä. Osasta niistä on hyötyä kaikille yhteisön jäsenille ja osasta taas on haittaa vain tietyille ryhmille kuten naisille. Näitä haitallisia perinteitä ovat muun muassa kunniaan liittyvät väkivallan muodot sekä tyttöjen ja naisten ympärileikkaus. Käytännöt ovat edelleen voimissaan siitä huolimatta, että ne ovat haitallisia ja loukkavat ihmisoikeuksia. Yhteisöt eivät kyseenalaista käytäntöjä vaan pitävät niitä moraalisesti oikeutettuina. (UN Office 1995.)

3.3 Kunniaväkivalta ilmiönä

Historiassa kunniaväkivaltaa on kuvattu esiintyneen laajalti myös Euroopassa, mutta tänä päivänä sen katsotaan ilmenevän lähinnä joissain Lähi-idän, Pohjois-Afrikan ja Etelä-Euroopan kulttuureissa. Ilmiötä esiintyy myös teollisuusmaiden, kuten Suomen tietyissä maahanmuuttajayhteisöissä. Kunniaväkivalta ei kuitenkaan edusta vain yhtä tiettyä valtiota tai uskontoa, vaan on multikulttuurinen kansainvälinen ongelma. Arviolta noin 5000 naista ja nuorta tyttöä maailmanlaajuisesti kuolee vuosittain kunniaväkivallan seurauksena. (Alizadeh – Hylander – Törnkvist, 2011.)

Kunniaan liittyvä väkivalta on maailmanlaajuinen ja multikulttuurinen ilmiö. Tämän haitallisen perinteen katsotaan olevan vahvasti sidoksissa patriarkaalisiin kulttuureihin, joissa perheen kunnia on yhteisössä korkealle arvostettu asia ja sen suojelemiseksi voidaan turvautua väkivallalla uhkailuun, väkivaltaan tai jopa murhaan. Kunnia väkivalta on usein naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. (Alizadeh ym. 2011.)

Kunniaan liittyvän väkivallan ilmenemisen taustalla elävät usein vahvasti ylpeys ja häpeä käsitteet, kollektiivinen paine, perhekeskeisyys, miesten dominoiva asema yhteisössä sekä miehen asema naisen suojelijana ympäröivältä maailmalta, johon liittyy seksuaalinen ja materiaallinen kontrolli. (Alizadeh – Hylander – Kocturk – Törnkvist, 2010.) Kunnia väkivallassa tekijä on yleensä sukulaismies, joka kontrolloi tytön tai naisen sosiaalisia ja seksuaalisia suhteita perheen kunnian säilyttämiseksi. Uhri on yleensä tyttö tai nainen, joka on uhmannut tai rikkonut yhteisön perinteisiä kunniasääntöjä. Tällaisia rikkeitä voidaan katsoa olevan esimerkiksi ajatukset tai puheet poikaystävä hankkimisesta, pojan tai miehen kanssa juttelu, ajan viettäminen tai seurustelu, väärän miehen valinta, esimerkiksi uskontoon, kulttuuriin, ikään tai sosiaaliseen asemaan viittaaminen. Seksiin liittyviä rikkeitä ovat esimerkiksi esiaviollisen seksin harrastaminen vapaaehtoisesti tai pakotettuna, raiskaus, raskaus tai sukupuolitaudin saaminen. (Alizadeh ym. 2011)

Mikäli miehen katsotaan epäonnistuneen naisen siveyden suojelemisessa ja nainen rikkoo yhteisön perinteisiä kunniasääntöjä, tuottaa se miehelle valtavaa häpeää. Miehelle asia on nöyryyttävää ja hän voi kokea menettäneensä kasvonsa yhteisön sisällä. Mies voi palauttaa kunniansa ainoastaan rankaisemalla naista. Rankaiseminen voi tarkoittaa psyykkistä välimatkaa, eristämistä, haukkumista, ilkeiden huhujen levittämistä tai nainen saatetaan erottaa perheestä. Tytöltä voidaan kieltää koulutus tai hänen liikkumisestaan saatetaan rajoittaa. Häneltä voidaan kieltää oikeus omaan rahaan, tavaroihin tai ruokaan. Rangaistuksena voi olla myös psyykkistä tai fyysistä pahoinpitelyä, pakkoavioliiton solmiminen tai esimerkiksi tytön tai naisen lähettäminen takaisin alkuperämaahan. Äärimmäisessä tapauksessa tyttö tai nainen voi joutua murhatuksi. (Alizadeh ym. 2010.)

Kunniaan liittyvä väkivalta eroaa muista väkivallan muodoista siten, että väkivallan uhrin perhe hyväksyy väkivallan käytön. Perheväkivalta ei vastaavasti koskaan saa julkista hyväksyntää. Kunniaan liittyvä väkivalta on aina kytköksissä sukupuolimoraaliin, toisin kuin perheväkivalta. Tämä ilmenee esimerkiksi silloin, kun sukulaiset eivät hy-

väksy naimattoman tyttären valitsemaa puolisoa ja aiheuttavat hänelle psyykkistä tai fyysistä uhkaa. Keskeisenä piirteenä kunniaan liittyvälle väkivallalle on, että tekoja selitetään tai toteutetaan pitkälti yhteisön asettamien odotusten nimissä. Tällä pyritään viestittämään ulkopuolisille perheen arvostavan kunnianormien mukaista käytöstä ja olevan valmis kunnian palauttamiseen. Kunniaan liittyvällä väkivallalla pyritäänkin säilyttämään tekijän status ensisijaisesti perheen ulkopuolella, kun taas perheväkivallassa taistellaan tavallisesti valtasuhteista perheen sisällä. (Holm - Karimi – Suomenaro - van Dijken 2009: 159–160.)

3.4 Kunniaväkivallan esiintyvyys Suomessa

Kunniaväkivallan esiintyvyydestä Suomessa ei ole tarkkoja tietoja, koska viranomaisten tietojärjestelmissä kunniaan liittyvälle väkivallalle ei ole omaa luokkaa. Rikoksia ei myöskään luokitella motiivien mukaan. (Sisäasiainministeriö 2011: 9.) Kunniaan liittyvä väkivalta piiloutuukin tilastoissa muiden väkivaltanimikkeiden alle kuten; pahoinpitely, perhe- ja lähisuhdeväkivalta, laitton uhkaus jne. Tämä ilmiö saattaa jäädä rikoksen yhteydessä jopa kokonaan tunnistamatta. Tarvittaisiinkin systemaattinen tilastointijärjestelmä, jotta ilmiön esiintyvyydestä saataisiin selkeämpi käsitys. (Uhkana kunnia. 2010: 13.)

Ihmisoikeusliitto toteutti tutkimuksen kunniaväkivaltaan liittyen vuosina 2010–2011. Vastaajia oli yhteensä 110 henkilöä eri etnisistä vähemmistöryhmistä. Ikäjakama oli 16–62 vuotta. Vastaajista 51 oli naisia ja 59 miehiä. (Ihmisoikeusliitto 2012: 2.) Tutkimuksen mukaan 71,2 % vastaajista tunnisti ilmiön esiintyvyyden Suomessa. Se, että kunniaan liittyvän väkivallan olemassaolo tunnustetaan ja tunnustetaan yhteisöjen sisällä, on hyvä pohja ennaltaehkäisevälle työlle ilmiön parissa. (Ihmisoikeusliitto 2012: 3–4.)

Kunniaväkivalta liittyy Suomessa vahvasti kontrollointiin, joka ilmenee lievimmillään perheen ja perheenisän auktoriteetille alistumisena. Myös fyysistä väkivaltaa saatetaan käyttää tehostamaan kontrolloivia toimenpiteitä. Usein kuitenkin jo henkinen väkivalta, kuten uhkaus, tai kasvatuksellinen auktoriteetti ovat riittäviä kunniaväkivallan keinoja. Kunniaväkivalta ilmenee myös uhrin hylkäämisellä tai perheen ja yhteisön ulkopuolelle sulkemisena tai viileytenä häntä kohtaan. (Tammisalo–Savolainen 2009: 39–41.) Pelko pakkoavioliitosta tai perheen ja vanhempien voimakas kontrollointi olivat yleisimmin taustalla väkivaltaa kohdanneiden tyttöjen hakiessa apua (Uhkana kunnia 2006: 12).

Kunniaväkivallan ilmenemismuodoista pakkoavioliitto ja naisen tiukkaa kontrollointia saatetaan pitää keinoina ehkäistä suvun kunnian. Neitsyyden säilyttämistä ennen avioliittoa pidetään useissa yhteisöissä naisen tärkeimpänä takeena päästä avioliittoon. Pakkoavioliitto ei ole uskonnollinen tapa eikä sitä tule sekoittaa järjestettyyn avioliittoon, joka perustuu osapuolten vapaaehtoisuuteen. (Uhkana kunnia 2006: 4.)

Kunniamurhaksi määriteltävää tapausta ei ole toistaiseksi tullut ilmi Suomessa, joskin muutamassa murhassa kunnianäkökulma on tutkittu perusteellisesti (Sisäasiainministeriö 2011: 9; Uhkana kunnia 2006: 12). Tapausten tunnuspiirteet eivät kuitenkaan lopulta täyttäneet kunniamurhan kriteereitä. (Uhkana kunnia 2006: 12).

3.5 Suomen laki

Suomen lainsäädännössä ei ole erityisiä viitteitä kunnia-motiiviin rikoksen taustalla. Siihen sovelletaan tilanteesta riippuen rikoslain (39/1889) eri pykäläiä.

- Pahoinpitely (21. luku, 5§)

Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa teemmättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.

- Törkeä pahoinpitely (21. luku, 6§)

Jos pahoinpitelyssä 1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, 2) rikos tehdään erityisen raalla tai julmalla tavalla tai 3) käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä pahoinpitelystä vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.

- Laiton uhkaus (25. luku, 7§)

Joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, laittomasta uhkauksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

- Pakottaminen (25. luku, 8§)

Joka oikeudettomasti väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, pakottamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Samoin kunniamurhaa käsiteltäisiin murhana. Kunniaväkivallassa rikoksen tekijänä saattaa olla useita ihmisiä. Tällöin myös avustavassa asemassa olevia voidaan rangaista seuraavaan rikoslain kohtaan viitaten:

- Avunanto (5. luku, 6§)

Joka ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä, tuomitaan avunannosta rikokseen saman lainkohdan mukaan kuin tekijä. [– –] Yllytyksestä rangaistavaan avunantoon rangaistaan avunantona.

Suomessa pakkoavioliittoa ei kielletä erillisellä lailla. Avioliittolain (234/1929) yleisperustelujen mukaan avioliiton solmiminen perustuu kuitenkin molempien osapuolten vapaaehtoisuuteen ja vakaaseen tahtoon. Myös avioliittoon pakottamisen kieltävät kansainväliset sopimukset velvoittavat Suomea. Esimerkiksi YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa (16. artikla) esitetään: ”Avioliiton solmiminen tapahtukoon vain tulevien aviopuolisoiden vapaasta ja täydestä suostumuksesta.” Suomen allekirjoittamassa YK:n sopimuksessa kansalaisoikeuksista ja poliittisista oikeuksista (23. artikla) on samankaltainen sisältö. Jos avioliiton solmimiseen liittyy taivuttelua, pakkoa tai jopa väkivaltaa, voidaan turvautua esimerkiksi rikoslain laitonta uhkausta ja pakottamista sisältäviin pykäliin.

Lisäksi seuraavat keskeiset lainsäädännöt sivuavat ilmiötä:

- Suomen perustuslaki 1999, erityisesti 2. luku 6 § yhdenvertaisuudesta sekä 7 § oikeudesta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986
- Yhdenvertaisuuslaki 2004
- Lastensuojelulaki 1983, erityisesti 8. luku, 40 § ilmoitusvelvollisuudesta
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983
- Laki lähestymiskiellosta 1998, erityisesti 1.1.2005 alkaen voimassa oleva perheensisäinen lähestymiskielto
- Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa, erityisesti 2. luku asianosaisen avustamisesta rikoslain lukujen 20., 21. ja 25. mukaisten rikosten uhrien oikeudesta oikeudenkäyntiavustajaan (voimassa 1.8.2004 lähtien)
- Työturvallisuuslaki, erityisesti 5. luvun 27 § väkivallan uhasta ja 28 § häirinnästä

- Hallintolaki 2003 (voimassa 1.1.2004 alkaen), erityisesti 2. luku 8 § neuvonnasta sekä 5. luku 26 § tulkitsemisesta ja kääntämisestä 11. luku 65 § tulkin esteellisyydestä
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000, erityisesti 3. luku salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta ja salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta
- Ulkomaalaislaki 2004, erityisesti 4. luku oleskelusta, 6. luku kansainvälisestä suojelusta sekä 9. luku maasta poistamisesta
- Kansalaisuuslaki 2003, erityisesti 3. luku Suomen kansalaisuuden hakemisesta
- Asetus maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 1999

4 Kunniaväkivalta naisen hoitotyössä

4.1 Kunniaväkivaltaan liittyvien riskisignaalien tunnistaminen

Kunniaväkivaltaa kohdanneiden henkilöiden on yleensä vaikea hakea apua. Tämä johdetaan useista eri tekijöistä. Usein vaikeus avun pyytämiseen liittyy väkivallan tekijän ja kohteen läheiseen suhteeseen. Viranomaisten puoleen kääntyvä, väkivaltaa kokenut saattaa joutua perheensä ja koko yhteisön hylkäämäksi tai entistäkin suurempaan vaaraan. Hän saattaa myös pelätä häntä ahdistelewan puolison tai perheen joutumista raportoinnin vuoksi kohtuuttomiin vaikeuksiin. (Uhkana kunnia 2010: 15–17.) Jos häpeällinen teko on laajalti yhteisön tiedossa, saattaa se entisestään lisätä painetta kunnian palauttamiseen väkivallan keinoin. Paine kohdistuu usein miespuolisiin sukulaisiin tilanteen ratkaisemiseksi. Avun hakemista vaikeuttaa myös se että, kunniaväkivaltaa liittyvät tapahtumat ovat tabuja, joista yhteisössä ja perheessä vaietaan, eikä niistä puhuta edes läheisille ihmisille. Ongelmia voi aiheuttaa myös se, ettei yhteisön kielessä esiinny sanastoa, jolla kuvata tilannetta. (Holm ym. 2009: 186–187.) Kunniaväkivallan uhrilla voi olla negatiivisia ennakkokäsityksiä viranomaisista ja heidän halustaan ja kyvystään auttaa sekä ennakkoluuloja, jotka voivat olla perua kokemuksista perheen lähtömaan viranomaistoiminnasta. (Uhkana kunnia 2010: 15–17).

Kunniaväkivallan tunnistamiseksi viranomaisilta tarvitaan aktiivista, kyselevää otetta sekä ymmärrystä ilmiöstä ja hyviä vuorovaikutustaitoja. (Uhkana kunnia 2010: 15–17.) Kunniaan liittyvälle väkivaltatilanteelle on tyypillistä, että tilanteet jatkuessaan kehittyvät monimutkaisiksi. Siksi tilanteen tunnistaminen ajoissa on tärkeää. On olemassa taustatekijöitä ja signaaleja, jotka kertovat siitä, että tilanteet saattavat kehittyä väkivallaksi. Näiden tekijöiden tiedostaminen ja tunnistaminen on ensiarvoisen tärkeää. Tällaisiksi riskitekijöiksi on luokiteltu muun muassa seuraavanlaiset tilanteet. (Holm ym. 2009: 186–187.)

Nainen ei juuri liiku yksin, vaan joku perheenjäsen tai sukulainen saattaa naista vasten hänen omaa tahtoaan. Nainen lopettaa äkillisesti hänelle tärkeän harrastustoiminnan tai opiskelun. Siveelliseen pukeutumiseen suhtaudutaan perheessä dominoivasti. Nainen vaikuttaa masentuneelta, itsetuhoiselta tai vetäytyvältä tai käyttäytyy muutoin aiemmasta poikkeavalla tavalla. Naisen perheessä ja suvussa on tyypillisesti avioituttu hyvin nuorena tai suvussa esiintyy pakkoavioliittoja tai avioliiton solmimiseen liittyy ta-

loudellisia tai heimojen välisiä velvoitteita ja sopimuksia. Perhe uskoo herkästi nuoresta naisesta yhteisössä liikkuvat häpeälliset huhut ja kääntyy yhteisön puolelle naista vastaan. Perheellä on kielteinen näkemys naisen seurustelukumppanista. Naisen perheessä tai suvussa on ollut aiemmin kunniaan liittyvää väkivaltaa. Nainen on joutunut seksuaalisesti hyväksikäytetyksi. (Holm ym. 2009: 186–187.)

Kunniaan liittyvää väkivaltaa kohdanneen henkilön on vaikea itse arvioida omaa tilannettaan tai sen vakavuutta, koska tilanteessa osallisena on usein henkilön lähiomaiset. Kunniaan liittyvien väkivaltatilanteiden tullessa esiin, on niihin aina suhtauduttava vakavasti ja ryhdyttävä toimenpiteisiin. (Uhkana kunnia 2010: 17.)

4.2 Kunniaväkivaltaa kokeneen naisen kohtaaminen

Kunniaväkivallalla on huomattava vaikutus naisen terveyteen ja hyvinvointiin. Kunnia-ajatteluun kuuluvan väkivallan havaitseminen tulisi tämän takia kuulua terveydenhuoltohenkilökunnan yleiseen perus- ja jatkokoulutuksen. Asiakkaiden kanssa tekemisissä olevilla terveydenhuoltohenkilökunnalla pitäisi olla tietoa kunnia-ajatteluun liittyvään väkivaltaan liittyvistä vaaroista. Heidän pitäisi myös osata huomioida mahdollisia väkivallanmerkkejä naisessa.

Terveydenhuolto on ratkaisevassa asemassa kun joudutaan tunnistamaan, myöntämään, arvioimaan ja reagoimaan kunniaväkivaltaan. Terveydenhoito on usein monen naisen ainoa yhteys viranomaisiin, joilla on mahdollisuus huomata väkivalta ja puuttua asiaan. Varhainen puuttuminen asiaan on ratkaisevaa, sillä väkivalta muuttuu usein raaemmaksi ja saattaa johtaa hengen menetykseen. On tärkeää, että terveydenhuoltohenkilökunnan ei oleta kunniaväkivallan olevan ainoastaan sosiaalihuollon, poliisiin tai oikeuslaitoksen piiriin kuuluvaa.

Somaattisesta hoidosta ja psykososiaalisesta tuesta vastuussa olevien terveydenhuoltohenkilöiden on tunnistettava milloin naiset ovat kunniaväkivallan kohteena, jotta heille pystytään antamaan kaivattua asiantuntijatukea. Jos terveydenhuoltohenkilöitä ei saa minkäänlaista koulutusta kunniaväkivaltaan liittyen, on heidän vaikea kysellä asiasta, varsinkin kun asiakas yleensä salaa asian. Tämän takia on tärkeää, että koulutukseen panostettaisiin. (Ala–Lipasti, Raija 2009: 80–81.)

Kunniaväkivaltaa kohdanneen naisen tukemiseen on luotu toimintamalli, jonka avulla naista voidaan auttaa. Työskentelyssä huomioidaan seuraavia asioita.

Tunnista ja myönnä naiseen kohdistuva väkivalta. Suhtaudu vakavasti siihen mitä nainen sinulle kertoo ja usko kerrottuun. Kerro naiselle, että kukaan ei saa tehdä hänelle pahaa ja että kaikenlainen väkivalta on rikos. Puhuttaessa naisen kanssa, käytä suoria ja avoimia kysymyksiä. Ole tietoinen kunnia-ajattelusta. Selvitä, ketkä perheessä ovat suurin uhka naiselle. Selvitä myös kuka naisen läheisistä voi tarjota hänelle tukea.

Ymmärrä naisen tilanne ja varaa riittävästi aikaa naisen kanssa keskusteluun. On tärkeä huomioida, että keskusteluun varattu paikka on turvallinen ja rauhallinen. Unohda moittivat ja arvostelevat asenteet. Selvitä, mikä on vaaran vakavuus ja täytä naisen välittömät tarpeet. On hyvä selvittää, että millaista tukea väkivaltaa kokenut nainen tarvitsee nyt sekä mahdollisesti myös myöhemmässä vaiheessa. Jos nainen pelkää, ei hänen lähtöään kotoa saa estää. Kunniaväkivaltaa kohdanneelle naiselle tulisi antaa tietoa hänen laillisista ja taloudellisista oikeuksista. Tärkeää on myös, että hänelle esitetään kaikki mahdollisuudet.

Tilanteesta on hyvä tehdä riskiarvio ja dokumentoida väkivalta. Naisen vaaratilanne arvioidaan ja selvitetään naiselle kysymällä tarkkoja kysymyksiä. Täytyy muistaa, että dokumentointi on tärkeää, varsinkin jos nainen hakee myöhemmin lainmukaista suojaa. Asiasta tehtävä dokumentointi on tehtävä ilman arvostuksia. On tärkeää, että kaikki mitä tehdään, tehdään naisen kanssa ja ottaen huomioon naisen omat toiveet ja mahdollisuudet. Keskustele naisen kanssa ilman hänen perhettään ja muista, että kunniaväkivalta ei ole "perheongelma".

Autat parhaiten kunniaväkivaltaa kohdannutta naista toimimalla yhdessä muiden viranomaisten ja auttajien kanssa. Selvitä minkälaisia keinoja on käytettävissä tilanteen ratkaisuun. Varmista, että kaikki viranomaiset tekevät töitä yhteisesti asetetun tavoitteen eteen. On myös hyvä huomioida naisen toivomukset Jakakaa tehtävät, jotta kukin viranomainen tietää mitä tekee ja varmistakaa jokaisen osapuolen sitoutuminen. Heidän tulisi myös sopia siitä millä aikataululla asiasta raportoidaan sekä miten tilannetta seurataan jatkossa. (Ala-Lipasti, Raija 2009:78–79.)

4.3 Mistä apua?

Suomessa on useita auttavia tahoja kunniaväkivaltaa kohdanneille tai sen uhatta oleville tytöille ja naisille. Kunniaan liittyvien konfliktien eri osapuolten löytäminen palveluiden piiriin on keskeisessä asemassa kunniaan liittyvien konfliktien selvittämisessä, kunniaväkivallan ennaltaehkäisyssä sekä kunniaväkivaltaa kohdanneiden auttamisessa. Palveluiden tarkoituksena on antaa tehokasta apua ongelmatilanteessa oleville. Apua on saatavissa eri muodoissa, yksilön tarpeiden mukaisesti. Esimerkkinä tästä puhelinkeskustelua, keskustelua ja ohjausta, ryhmätoimintaa, konsultointia, turvakoteja ym. Tytöille ja naisille on hyvä muistuttaa, että kaikki keskustelut ovat luottamuksellisia ja niissä noudatetaan salassapitovelvollisuutta, kuitenkin lain antamissa puitteissa. Suomessa toimivia, lähinnä kolmannen sektorin palveluntarjoajia ovat mm. Ihmisoikeusliitto, Monika-naiset liitto, Ensi- ja turvakotien liitto sekä Naistenlinja Suomessa ry. Kunniaan liittyvien konfliktien ratkaisussa voi poliisin ja kunnallisten sosiaali- ja terveyspalveluiden lisäksi hakea apua ilmiöön erikoistuneilta tahoilta (Liite 3).

5 Oppaan tuottaminen prosessina

Opas toteutetaan toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallisella opinnäytetyöllä tarkoitetaan työtä, joka jossakin ammatillisessa viitekehyksessä ohjeistaa, opastaa tai järjeistää käytännön toimintaa. Toteutustapa valitaan kohderyhmän ja käsiteltävän aiheen mukaan. Se voi olla esimerkiksi kirja, kansio, opas, dvd, www-sivut, näyttely tai tapahtuma. (Vilkkä – Airaksinen 2003: 9.) Oppaan toteutustavaksi on tässä työssä valittu vihkonen.

5.1 Oppaan suunnittelu

Opas tuotetaan tutkitun tiedon pohjalta. Oppaan sisältö koostetaan tämän kehittämistyön teoria-osasta. Sisältö käsittelee muun muassa seuraavia aihealueita: kunniaväkivalta ilmiönä, esiintyvyys Suomessa, lain asettamat velvoitteet, kunniaväkivallan riskisignaalien tunnistaminen, kunniaväkivaltaa kokeneen naisen kohtaaminen ja auttaminen. Oppaan laajuus riippuu siitä kuinka paljon tutkittua tietoa tullaan löytämään. Laajuus pidetään kuitenkin maksimissaan 10 – 12 sivussa.

Oppaan formaatiksi suunniteltiin A5 kokoinen vihkonen. Opas tehdään pdf muotoon ja visuaalinen ilme toteutetaan niin, että opas voidaan tulostaa myös mustavalkoisena. On tarkoitus, että oppaasta saa nopeasti päivitettyä tietonsa kunniaväkivallasta ja se antaa työkaluja niihin yllättäviinkin tilanteisiin, joihin terveydenhuollon ammattilainen eri-ikäisiä naisia hoitaessaan joutuu.

5.2 Oppaan toteuttaminen ja kuvaus

Opas toteutettiin niin sisällöltään kuin ulkoasultaankin suunnitelman mukaisesti. Käytännön toteutus tapahtui tammikuussa 2013. Oppaan sisältö koostuu tämän kehittämistyön teoria-osan pääkohdista. Kehittämistyön julkaisu toteutettiin 28.2.2013 seksuaali- ja lisääntymisterveyden markkinatilaisuudessa. Markkinatilaisuus on osa kehittämistyöhön liittyvää opintokokonaisuutta ja se pidettiin Metropolia ammattikorkeakoulun Tukholmankadun toimipisteessä. Lisäksi opas on esitelty Jorvin äitiyspoliklinikan osastotunnilla.

Oppaan tavoitteena on, että terveydenhuollon ammattilainen pystyy sen avulla antamaan konkreettisia neuvoja kunniaan liittyvää väkivaltaa kohdanneelle naiselle. Oppaasta löytyy myös koottuna erilaisia tahoja, mihin kunniaiväkivaltaa kohdannut nainen voi ottaa yhteyttä.

Oppaan sisältö koostuu seitsemästä eri otsikosta, joita ovat: käsitteitä, kunniaiväkivalta ilmiönä, kunniaiväkivallan esiintyvyys Suomessa, Suomen laki, kunniaiväkivaltaan liittyvien riskisignaalien tunnistaminen, kunniaiväkivaltaa kokeneen naisen kohtaaminen ja mistä apua. Käsitteitä -kappaleessa on määritelty neljä keskeisintä kunniaiväkivaltaan liittyvää termiä (kunnia, kunniaan liittyvä väkivalta, kunniaan liittyvä konflikti ja haitalliset perinteet). Kunniaiväkivalta ilmiönä -kappaleessa kerrotaan ilmiön laajuudesta sekä siitä, kuka voi olla uhri ja millä tavalla kunniaiväkivalta ilmenee. Kunniaiväkivallan esiintyvyys Suomessa -kappale kertoo sen esiintyvyydestä ja ilmenemismuodoista Suomessa. Suomen laki -kappaleessa esitetään keskeisimmät lakipykälät, joita sovelletaan kunniaan liittyvissä väkivaltatilanteissa. Kunniaiväkivaltaan liittyvien riskisignaalien tunnistaminen -kappaleessa on kerrottu taustatekijöistä ja signaaleista, jotka auttavat tunnistamaan tilanteita, jotka saattavat kehittyä väkivallaksi. Kunniaiväkivaltaa kokeneen naisen kohtaaminen -kappale esittelee toimintamallin, jonka avulla naista voidaan auttaa. Mistä apua -kappaleeseen on koottu erilaisia tahoja, joihin kunniaan liittyvää väkivaltaa kohdannut nainen voi ottaa yhteyttä.

5.3 Palautteet oppaasta

Ihmisoikeusliitolla on kunniaiväkivallan ennaltaehkäisyyn liittyvä Kitke!– hanke, jonka loppuraportti on julkaistu marraskuussa 2012. Ihmisoikeusliitto antoi asiantuntija-arviota oppaasta. Palaute oli erittäin positiivista, muutamia kielellisiä ilmaisuja lukuun ottamatta. Ihmisoikeusliiton ehdotuksesta otsikko ”Kunniaiväkivalta” muutettiin ”Kunniaan liittyväksi väkivallaksi”. Opas esiteltiin myös Jorvin sairaalan äitiyspoliklinikan osastotunnilla. Palaute oli myönteistä ja aihe herätti kiinnostusta. Äitiyspoliklinikan henkilökunta koki oppaan erittäin hyödylliseksi ja haluaa niitä käyttöönsä poliklinikalle.

6 Pohdinta

Kehittämistyömme aihe oli erittäin mielenkiintoinen. Ryhmällämme ei ollut aiheesta ennestään juurikaan tietoa. Aihetta ei ole käsitelty kättilötyön koulutuksessa. Aiheen ymmärtämistä ja käsittelemistä helpotti osallistuminen Ihmisoikeusliiton Kitke!– hankkeen loppuseminaariin marraskuussa 2012. Kitke!– hanke tähtää kunniaan liittyvien konfliktien ennaltaehkäisyyn työskentelemällä yhteistyössä Suomessa asuvien maahanmuuttajataustaisten ryhmien kanssa.

Meidät yllätti myös se, että kunniaväkivallasta ei löytynyt tutkittua tietoa. Tämä tuli esiin heti projektin alussa Ihmisoikeusliiton Kitke!– hankkeen seminaarissa. Hämmästyttävää oli myös se, ettei kunniaväkivalta tilastoidu yhteiskunnassamme puutteellisten tilastointijärjestelmien takia. Kunniaväkivallan teko piiloutuu tilastollisesti muiden väkivaltatekojen alle. Näin ollen ilmiön olemassaoloa on vaikea todentaa.

Yhteistyö ryhmässä on sujunut erittäin hyvin. Jokainen ryhmäläinen on antanut työhön omaa osaamistaan tasapuolisesti. Haasteena on ollut ryhmäläisten erilaisten aikataulujen yhteensovittaminen ja vähäinen aika suunnitelmavaiheessa. Tästä johtuen työtä on tehty kukin tahoillaan ja ryhmätapaamisia on pidetty harvakseltaan. Tieto on kulkenut hyvin myös sähköpostin välityksellä. Työ on kuitenkin edennyt hyvin suunnitelman mukaisesti ja kaikki asettamamme aikataulut ovat pitäneet. Toisen haasteen asetti tutkitun tiedon puute. Löysimme kuitenkin hyvää ja luotettavaa muuta materiaalia teoriaosuuden pohjaksi. Näiden materiaalien luotettavuutta arvioitiin yhdessä työtä ohjaavan opettajan kanssa.

Oppimateriaaliin olemme tyytyväisiä. Materiaali toteutui suunnitelman mukaisesti. Koemme, että se vastaa sille projektin alussa asettamiimme tavoitteita. Mielestämme oppimateriaalin lukemalla saa nopeasti käsityksen kunniaväkivallasta, sen problematiikasta ja työkaluja mahdollisten kunniaväkivaltatilanteiden tunnistamiseen, ennaltaehkäisemiseen ja naisen auttamiseen. Materiaali olisi voinut olla visuaalisesti mielenkiintoisempi ja laadukkaampi. Ryhmällämme ei ole kuitenkaan tarpeeksi osaamista taitto-työstä. Jos käytössä olisi ollut enemmän aikaa, materiaali olisi voitu teettää ulkopuolella esimerkiksi graafista suunnittelua opiskelevilla opiskelijoilla.

Koemme, että kunniaväkivalta on aiheena tärkeä. Maahanmuuton edelleen lisääntyessä tämä ilmiö tulee yhteiskunnassamme näkyvämpään rooliin. Kättilöopiskelijat hoitavat

harjoitteluissa naisia, jotka ovat saattaneet kokea kunniaväkivaltaa. Olisi hyvä jo opiskeluaikana olla tietoinen ilmiöstä ja problematiikasta. Kehittämisehdotuksena materiaalin voisi ottaa käyttöön myös oppitunteja suunniteltaessa. Oppimateriaali mahdollistaa sen, että opettajat voivat ottaa aiheen vaivattomasti esille oppitunnilla.

Lähteet

Ala-Lipasti, Raija 2009. Kunniaväkivalta. Vihreä sivistysliitto ry: Helsinki.

Alizadeh, Venus – Hylander, Ingrid – Kocturk, Tahire –Törnkvist Lena, 2010. Counseling young immigrant women worried about problems related to the protection of 'family honour' – from the perspective of midwives and counsellors at youth health clinics Scandinavian Journal of Caring Sciences 24 : 32-40. Artikkelin luettavissa sähköisesti osoitteessa <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2524.2011.00993.x/pdf>

Alizadeh, Venus – Hylander, Ingrid – Törnkvist Lena, 2011. Counselling teenage girls on problems related to the 'protection of family honour' - from the perspective of school nurses and counselors. Scandinavian Journal of Caring Sciences 19 (5): 476-484. Artikkelin luettavissa sähköisesti osoitteessa <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2524.2011.00993.x/pdf>

Finlex 2012. Suomen sähköinen säädöskokoelma sekä ajantasaisen säädösten ja alkuperäisten säädösten kokoelmat. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi>>. Luettu 3.12.2012.

Holm, Hanna – Karimi, Rebwar – Suomenaro, Eeva - van Dinjken, Marjo 2009. Puuttumisen vaiheet. Kunnia konfliktina - näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Lahti: Aldus.

Ihmisoikeusliitto 2012. Kitke-hankkeen seminaari 29.11.2012. Helsinki.

Ihmisoikeusliitto 2012. Kunniaan liittyvät konfliktit Suomessa – Yhteenveto kyselytutkimuksen keskeisistä tuloksista. Verkkodokumentti. <http://www.ihmisoikeusliitto.fi/images/Kitke_selvitys.pdf> Luettu 10.12.2012.

Karimi, Rebwar 2009. Määrittely ja tunnistaminen. Kunnia konfliktina - näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Lahti: Aldus.

Kitke!-hanke 2010-2012 - keskeiset johtopäätökset ja työmallit 2012. Ihmisoikeusliitto.

Kyllönen-Saarnio, Eija – Nurmi, Reet: Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005: 15. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö ja Monika-Naiset liitto.

Patel, Sujay – Gadit, Amin Muhammad, 2008. Karo-Kari: A Form of Honour Killing in Pakistan. Transcultural Psychiatry 45(4) 683-694. Artikkelin luettavissa sähköisesti osoitteessa <<http://tps.sagepub.com/content/45/4/683.long>

Sisäasiainministeriö 2011. Viranomaisten koulutuksen kehittäminen kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamiseksi ja ennalta ehkäisemiseksi. Sisäasiainministeriön julkaisu 14/2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen. Toimintaohjelma 2007-2011. Helsinki: Yliopistopaino.

Tammisalo-Savolainen, Tuula 2009. Suojattu yhteisö: Kunniaväkivalta kollektii-visenä ilmiönä Suomessa. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo van Dij-ken (toim.) 2009. Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppuraportti. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 30-49.

Taustatietoa, kunniaan liittyvät konfliktit 2011. Ihmisoikeusliitto. Verkkodokumentti. <http://www.ihmisoikeusliitto.fi/images/pdf_files/Taustamuistio_Kitke.pdf>. Luettu 3.12.2012.

Uhkana kunnia. Välineitä viranomaisille kunniaiväkivaltaan puuttumiseksi. 2006. Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. Kunniaväkivalta-hanke. Verkkodokumentti. <uudenmaanpiiri.mll.fi/@Bin/134180/uhkanakunnia.pdf> Luettu 10.12.2012.

UN Office of the High Commissioner for Human Rights 1995. Harmful Traditional Practices Affecting the Health of Women and Children. Fact Sheet No.23. <<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet23en.pdf>>. Luettu 11.12.2012.

Vilka, Hanna – Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Tiedonhaku

CINAHL

Hakusanat	Haku- tulokset	Luetut abstraktit	Luettavaksi valitut tut- kimukset
“honour related violence”	3	1	1
“honour related conflicts”	13	1	1

Medic

Hakusanat	Haku- tulokset	Luetut abstraktit	Luettavaksi valitut tutki- mukset
“kunniaväkivalta”	2	0	0
“kunniaan liittyvä konflikti”	0	0	0
“kunniamurha”	0	0	0

PubMed

Hakusanat	Haku- tulokset	Luetut abstraktit	Luettavaksi valitut tut- kimukset
“honour related violence”	7	3	3
“honour related conflicts”	3	1	1

Mistä apua?: Yhteystietoja ja puhelinnumeroita

Ihmisoikeusliitto

KitKe! Päivystyspuhelin (ma-pe klo 9-15) 040 760 03 23 asiantuntemusta, neuvontaa ja konsultointia. Asiantuntija-apua saatavana useilla eri kielillä.

Ensi- ja turvakotien liiton turvakotien puhelinnumeroita

Espoo	09 591 5130
Helsinki	09 477 7180
Imatra	05 472 4909
Jyväskylä	010 4237 500
Kokkola	06 831 9518
Lahti	03 875 090
Oulu	08 561 5500
Pori	02 633 3850
Raahe	08 221 202
Rovaniemi	020 741 4732
Tampere	03 3143 4840
Turku	02 513 4100
Vaasa	06 312 9666
Vantaa	09 839 20071

Monika-Naiset Liitto

Monika-Naisten valtakunnallinen puhelin 24h p. 09 692 2304

Apua väkivaltaa kohdanneille tai sen uhan alla eläville maahanmuuttajanasille ympäri vuorokauden useilla kielillä. Neuvontaa ja ratkaisuja väkivallasta irrottautumiseen, tukea arjesta selviytymiseen ja viranomaisasiointiin. Tarjolla on myös vertais-tukea. Asiointi on luottamuksellista ja asioida voi nimettömästi. Kaikki palvelut ovat maksuttomia.

Turvakoti Mona 24h, p. 09-692 2304

Turvakoti Mona on väkivaltaa kohdanneille maahanmuuttajanasille ja -lapsille, jotka ovat vaarassa pari- tai lähisuhdeväkivallan, kunniaan liittyvän väkivallan tai ihmiskaupan takia. Turvakotiin voi hakeutua joka puolelta Suomea.

MoniNaisten Talo Helsingissä, Kemissä ja Mikkelissä p. 09-692 2304

Tarjolla ohjausta ja neuvontaa maahanmuuttajanasille, monipuolista ryhmätoimintaa ja tukea kotoutumiseen.

Naisten linja p. 0800 02400 ma-pe klo16-20

Väkivaltaa tai sen uhkaa kohdanneille naisille, tytöille ja heidän läheisilleen.

Rikosuhripäivystyksen auttava puhelin p. 0203 16116 ma-ti klo 13-21 ja ke-pe klo 17-21

Rikoksen uhrilla on mahdollisuus keskustella sellaisen henkilön kanssa, joka ymmärtää, mitä rikoksen kohteeksi joutuminen voi merkitä. Puhelimeen voi soittaa myös nimettömänä. Maksullinen: 10 minuutin puhelu maksaa noin 1.78 euroa

Rikosuhripäivystyksen Juristin puhelinneuvonta p. 0203 16117 ma-to klo 17–19.

Mahdollisuus tarkistaa rikoksen uhrin juridisia oikeuksia ja saada asiaan liittyvää ohjausta. Maksullinen: 10 minuutin puhelu maksaa noin 1.78 euroa

Raiskauskriisikeskus Tukinaisen Kriisipuhelin p. 0800 97899 ma-pe klo 9-15, la-su klo 15-21, pyhinä ja niiden aattona klo 15-21.

Apu seksuaalista hyväksikäyttöä ja väkivaltaa kohdanneille.

Raiskauskriisikeskus Tukinaisen Juristipäivystys p. 0800 97895 ma-to klo 9-13.

Ohjausta ja neuvontaa seksuaalirikosasioissa sekä lähisuhde väkivaltaan liittyvissä asioissa.

Suomen mielenterveysseuran valtakunnallinen kriisipuhelin p. 01019 5202 ma-to klo 13-16.

Apu kriisitilanteissa oleville ja heidän läheisilleen.

Internet

www.monikanaiset.fi

www.rikosuhripaivystys.fi

www.tukinainen.fi

www.turvakoti.net

www.mielenterveysseura.fi

www.apua.info

www.tukinet.net

www.naistenlinja.fi

Kunniaan liittyvä väkivalta

- *opas naisen hoitotyöhön*

Anri Aaltovirta, Eeva Asikainen,

Noora Ilmarinen, Tanja Sorsa

Metropolia ammattikorkeakoulu

Kehittämistyö 2013

Sisäasiainministeriö 2011. Viranomaisten koulutuksen kehittäminen kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamiseksi ja ennalta ehkäisemiseksi. Sisäasiainministeriön julkaisuja 14/2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen. Toimintaohjelma 2007-2011. Helsinki: Yliopistopaino.

Tammisalo-Savolainen, Tuula 2009. Suojattu yhteisö: Kunniaväkivalta kollektii-visenä ilmiönä Suomessa. Teoksessa Tanja Tauro & Marjo van Dij-ken (toim.) 2009. Kunnia konfliktina. Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppuraportti. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri, 30-49.

Taustatietoa, kunniaan liittyvät konfliktit 2011. Ihmisoikeusliitto. Verkkodokumentti. <http://www.ihmisoikeusliitto.fi/images/pdf_files/Taustamuistio_Kitke.pdf>. Luettu 3.12.2012.

Uhkana kunnia. Välineitä viranomaisille kunniaväkivaltaan puuttumiseksi. 2006. Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. Kunniaväkivalta-hanke. Verkkodokumentti. <<http://uudenmaanpiiri.mll.fi/@Bin/134180/uhkanakunnia.pdf>> Luettu 10.12.2012.

UN Office of the High Commissioner for Human Rights 1995. Harmful Traditional Practices Affecting the Health of Women and Children. Fact Sheet No.23. <<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet23en.pdf>>. Luettu 11.12.2012.

Sisällys

Käsitteitä	1
Kunniaväkivalta ilmiönä	2
Kunniaväkivallan esiintyvyys Suomessa	3
Suomen laki	4
Kunniaväkivaltaan liittyvien riskisignaalien tunnistaminen	5
Kunniaväkivaltaa kokeneen naisen kohtaaminen	6
Mistä apua?	8
Lähteet	10

Käsitteitä

Kunnia

Kunnian käsitteellä viitataan arvostukseen yhteisössä ja sillä katsotaan olevan keskeisempi merkitys perinteisimmässä yhteiskunnissa. Erityisesti sukupuolimoraalin osalta naisille ja miehille asetetaan erilaisia vaatimuksia patriarkaalisessa yhteiskuntarakenteessa. Kunniallisuus vaatii patriarkaalisessa eli isän valtaan perustuvassa moraalijärjestelmässä naisilta koskemattomuutta ja miehiltä naisten koskemattomuuden vaalimista. Kunniallisuus edellyttää lojaalisuutta vallitsevaa sukupuolimoraalijärjestelmää kohtaan.

Kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaan liittyvä väkivalta tarkoittaa psyykkistä tai fyysistä painostusta henkilöä kohtaan, jonka epäillään loukanneen periaatteita. Patriarkaalisessa arvomaailmassa hänen tekonsa aiheuttaa julkisen häpeän. Kunniaan liittyvää väkivaltaa katsotaan olevan esimerkiksi uhkailu, pakottaminen, pahoinpitely, vapaudenriisto, pakkoavioliitto ja ääritapauksena murha.

Kunniaan liittyvä konflikti

Kunniaan liittyvässä konfliktissa epäillään perheen tai yhteisön jäsenen käyttäytyneen yhteisön siveysperiaatteista poikkeavalla tavalla. Konflikti voi kärjistyneenä johtaa kunniaan liittyvään väkivaltaan. Kunniaan liittyvät konfliktit eivät kuitenkaan kaikki ole väkivaltaisia, ja niiden kärjistyminen voidaan estää. Viranomaiset ovat tällöin keskeisessä asemassa.

Haitalliset perinteet

Yhteisöissä ovat usein vallinneet sukupolvien ajan perinteiset kulttuuriset käytännöt, jotka heijastavat arvoja ja uskomuksia. Maailman kaikilla sosiaalisilla ryhmillä on erilaisia kulttuurisia perinteitä. Osasta niistä on hyötyä kaikille yhteisön jäsenille ja osasta taas on haittaa vain tietyille ryhmille kuten naisille. Näitä haitallisia perinteitä ovat muun muassa kunniaan liittyvät väkivallan muodot sekä tyttöjen ja naisten ympärileikkaus. Käytännöt ovat edelleen voimissaan, huolimatta siitä että ne ovat haitallisia ja loukkaavat ihmisoikeuksia. Yhteisöt eivät kyseenalaista käytäntöjä vaan pitävät niitä moraalisesti oikeutettuina.

Lähteet

Ala-Lipasti, Raija 2009. Kunniaväkivalta. Vihreä sivistysliitto ry: Helsinki.

Alizadeh, Venus – Hylander, Ingrid – Kocturk, Tahire –Törnkvist Lena, 2010. Counselling young immigrant women worried about problems related to the protection of 'family honour' – from the perspective of midwives and counsellors at youth health clinics Scandinavian Journal of Caring Sciences 24 : 32-40. Artikkelin luettavissa sähköisesti osoitteessa <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2524.2011.00993.x/pdf>>

Alizadeh, Venus – Hylander, Ingrid – Törnkvist Lena, 2011. Counselling teenage girls on problems related to the 'protection of family honour' - from the perspective of school nurses and counselors. Scandinavian Journal of Caring Sciences 19 (5): 476-484. Artikkelin luettavissa sähköisesti osoitteessa <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2524.2011.00993.x/pdf>>

Finlex 2012. Suomen sähköinen säädöskokoelma sekä ajantasaisen säädösten ja alkupe-
räisten säädösten kokoelmat. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi>>. Luettu 3.12.2012.

Holm, Hanna – Karimi, Rebwar – Suomenaro, Eeva - van Dinjken, Marjo 2009. Puuttumisen vaiheet. Kunnia konfliktina - näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Lahti: Aldus.

Ihmisoikeusliitto 2012. Kitke-hankkeen seminaari 29.11.2012. Helsinki.

Ihmisoikeusliitto 2012. Kunniaan liittyvät konfliktit Suomessa – Yhteenveto kyselytutkimuksen keskeisistä tuloksista. Verkkodokumentti. <http://www.ihmisoikeusliitto.fi/images/Kitke_selvitys.pdf> Luettu 10.12.2012.

Karimi, Rebwar 2009. Määrittely ja tunnistaminen. Kunnia konfliktina - näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Amoral-hankkeen loppujulkaisu. Lahti: Aldus.

Kitke!-hanke 2010-2012 - keskeiset johtopäätöksen ja työmallit 2012. Ihmisoikeusliitto.

Kyllönen-Saarnio, Eija – Nurmi, Reet: Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005: 15. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö ja Monika-Naiset liitto.

Patel, Sujay – Gadit, Amin Muhammad, 2008. Karo-Kari: A Form of Honour Killing in Pakistan. Transcultural Psychiatry 45(4) 683-694. Artikkelin luettavissa sähköisesti osoitteessa <<http://tps.sagepub.com/content/45/4/683.long>>

Ensi- ja turvakotien liiton turvakotien puhelinnumeroita

Espoo	09 591 5130	Oulu	08 561 5500
Helsinki	09 4777180	Pori	02 633 3850
Imatra	05 472 4909	Raahe	08 221 202
Jyväskylä	010 4237 500	Rovaniemi	020 741 4732
Kokkola	06 831 9518	Tampere	03 3143 4840
Lahti	03 875 090	Turku	02 513 4100
Vaasa	06 312 9666	Vantaa	09 839 20071

www.ensijaturvakotienliitto.fi
www.turvakoti.net

Naisten linja p. 0800 02400 ma-pe klo16-20

Väkivaltaa tai sen uhkaa kohdanneille naisille, tytöille ja heidän läheisilleen.

www.naistenlinja.fi

Raiskauskeskus Tukinaisen Kriisipuhelin p. 0800 97899

Apu seksuaalista hyväksikäyttöä ja väkivaltaa kohdanneille.

Kunniaväkivalta ilmiönä

Kunniaan liittyvä väkivalta on maailmanlaajuinen ja multikulttuurinen ilmiö. Tämän haitallisen perinteen katsotaan olevan vahvasti sidoksissa patriarkaaliin kulttuureihin, joissa perheen kunnia on yhteisössä korkealle arvostettu asia ja sen suojelemiseksi voidaan turvautua väkivaltaan. Kunniaväkivalta on usein naiseen kohdistuvaa väkivaltaa. Arviolta noin 5000 naista ja nuorta tyttöä maailmanlaajuisesti kuolee vuosittain kunniaväkivallan seurauksena.

Kunniaan liittyvän väkivallan ilmenemisen taustalla elävät usein vahvasti siveys ja häpeä käsitteet, kollektiivinen paine, perhekeskeisyys sekä patriarkaalinen ajattelumaailma.

Uhri on yleensä tyttö tai nainen, joka on uhmannut tai rikkonut yhteisön perinteisiä kunniasääntöjä. Tällaisia rikkeitä voidaan katsoa olevan esimerkiksi ajatukset tai puheet poikaystävän hankkimisesta, pojan tai miehen kanssa juttelu, ajan viettäminen tai seurustelu, väärän miehen valinta, esimerkiksi uskontoon, kulttuuriin, ikään tai sosiaaliseen asemaan viitaten. Seksiin liittyviä rikkeitä ovat esimerkiksi esiaviollisen seksin harrastaminen vapaaehtoisesti tai pakotettuna, raiskaus, raskaus tai sukupuolitaudin saaminen.

Mikäli miehen katsotaan epäonnistuneen naisen siveyden suojelemisessa ja nainen rikkoo yhteisön perinteisiä kunniasääntöjä, tuottaa se miehelle häpeää. Mies voi palauttaa perheen kunnian ainoastaan kontrolloimalla naista.

Kunniaväkivallan esiintyvyys Suomessa

Kunniaväkivallan esiintyvyydestä Suomessa ei ole tarkkoja tietoja, koska viranomaisten tietojärjestelmissä kunniaan liittyvälle väkivallalle ei ole omaa luokkaa. Rikoksia ei myöskään luokitella motiivien mukaan. Kunniaan liittyvä väkivalta piiloutuukin tilastoissa muiden väkivaltanimikkeiden alle kuten; pahoinpitely, perhe- ja lähisuhdeväkivalta, laitton uhkaus jne.

Kunniaväkivalta ilmenee myös uhrin hylkäämisenä tai perheen ja yhteisön ulkopuolelle sulkemisena tai viileytenä häntä kohtaan. Pelko pakkoavioliitosta tai perheen ja vanhempien voimakas kontrollointi olivat yleisimmin taustalla väkivaltaa kohdanneiden tyttöjen hakiessa apua.

Kunniaväkivalta liittyy Suomessa vahvasti kontrollointiin, joka ilmenee lievimmillään perheen ja perheenisän auktoriteetille alistumisena. Myös fyysistä väkivaltaa saatetaan käyttää tehostamaan kontrolloivia toimenpiteitä. Usein kuitenkin jo henkinen väkivalta, kuten uhkaus, tai kasvatuksellinen auktoriteetti ovat riittäviä kunniaväkivallan keinoja. Kunniaväkivalta ilmenee myös uhrin hylkäämisenä tai perheen ja yhteisön ulkopuolelle sulkemisena tai viileytenä häntä kohtaan. Pelko pakkoavioliitosta tai perheen ja vanhempien voimakas kontrollointi olivat yleisimmin taustalla väkivaltaa kohdanneiden tyttöjen hakiessa apua.

Kunniaväkivallan ilmenemismuodoista pakkoavioliitto ja naisen tiukkaa kontrollointia saatetaan pitää keinoina säilyttää suvun kunnia. Neitsyyden säilyttämistä ennen avioliittoa pidetään useissa yhteisöissä naisen tärkeimpänä takeena päästä avioliittoon. Pakkoavioliitto ei ole uskonnollinen tapa eikä sitä tule sekoittaa järjestettyyn avioliittoon, joka perustuu osapuolten vapaaehtoisuuteen. Kunniamurhaksi määriteltävää tapausta ei ole toistaiseksi tullut ilmi Suomessa, joskin muutamassa murhassa kunnianäkökulma on tutkittu perusteellisesti. Tapausten tunnuspiirteet eivät kuitenkaan lopulta täyttäneet kunniamurhan kriteereitä.

Mistä apua?

Ihmisoikeusliitto

Päivystyspuhelin (ma-pe klo 9-15) 040 760 03 23

Asiantuntemusta, neuvontaa ja ohjausta sekä viranomaistahoille että kunniaan liittyvässä konfliktissa oleville perheenjäsenille.

www.ihmisoikeusliitto.fi

Monika-Naisten valtakunnallinen puhelin 24h p. 09 692 2304,

Apua väkivaltaa kohdanneille tai sen uhan alla eläville maahanmuuttajainaisille ympäri vuorokauden useilla kielillä. Neuvontaa ja ratkaisuja väkivallasta irrottautumiseen, tukea arjesta selviytymiseen ja viranomaisasiointiin. Tarjolla on myös vertaistukea. Asiointi on luottamuksellista ja asioida voi nimettömästi. Kaikki palvelut ovat maksuttomia.

Turvakoti Mona 24h, p. 09-692 2304

Turvakoti Mona on tarkoitettu väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanaisille ja lapsille, jotka ovat välittömässä hengenvaarassa pari- tai lähisuhdeväkivallan, pakkoavioliiton, kunniaan liittyvän väkivallan tai ihmiskaupan takia. Turvakotiin voi hakeutua kaikkialta Suomesta.

MoniNaisten Talo Helsingissä, Kemissä ja Mikkelissä p. 09-692 2304

henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa maahanmuuttajanaisille, monipuolista ryhmätoimintaa ja tukea kotoutumiseen.

www.monikanaiset.fi

- **Autat** parhaiten kunniaväkivaltaa kohdannutta naista toimimalla yhdessä muiden viranomaisten ja auttajien kanssa. Selvitä minkälaisia keinoja on käytettävissä tilanteen ratkaisuun. Varmista, että kaikki viranomaiset tekevät töitä yhteisesti asetetun tavoitteen eteen. On myös hyvä huomioida naisen toivomukset..
- **Jakakaa** tehtävät, jotta kukin viranomainen tietää mitä tekee ja varmistakaa jokaisen osapuolen sitoutuminen. Heidän tulisi myös sopia siitä millä aikataululla asiasta raportoidaan sekä miten tilannetta seurataan jatkossa.

Suomen laki

Suomen lainsäädännössä ei ole erityisiä viitteitä kunnia-motiiviin rikoksen taustalla. Siihen sovelletaan tilanteesta riippuen rikoslain (39/1889) eri pykälää.

- Pahoinpitely (21. luku, 5§)
- Törkeä pahoinpitely (21. luku, 6§)
- Laiton uhkaus (25. luku, 7§)
- Pakottaminen (25. luku, 8§)
- Avunanto (5. luku, 6§)

Suomessa pakkoavioliittoa ei kielletä erillisellä lailla. Avioliittolain (234/1929) yleisperustelujen mukaan avioliiton solmiminen perustuu kuitenkin molempien osapuolten vapaaehtoisuuteen ja vakaaseen tahtoon. Myös avioliittoon pakottamisen kieltävät kansainväliset sopimukset velvoittavat Suomea. Jos avioliiton solmimiseen liittyy taivuttelua, pakkoa tai jopa väkivaltaa, voidaan turvautua esimerkiksi rikoslain laitonta uhkausta ja pakottamista sisältäviin pykäliin.

Kunniaväkivaltaan liittyvien riskisignaalien tunnistaminen

Kunniaväkivaltaa kohdanneiden henkilöiden on yleensä erittäin vaikea hakea apua. Usein vaikeus avun pyytämiseen liittyy väkivallan tekijän ja kohteen läheiseen suhteeseen. Viranomaisten puoleen kääntyvä saattaa joutua perheensä ja koko yhteisön hylkäämäksi tai entistäkin suurempaan vaaraan. Avun hakemista vaikeuttaa myös se että, kunniaväkivaltaa liittyvät tapahtumat ovat tabuja. Yhteisön kielessä ei välttämättä ole kunniaan liittyvää väkivaltaa kuvaavaa sanastoa. Tämä voi myös hankaloittaa avun hakemista.

Kunniaan liittyvälle väkivaltilanteelle on tyypillistä, että tilanteet jatkuessaan kehittyvät monimutkaisiksi. Siksi tilanteen tunnistaminen ajoissa on tärkeää. On olemassa taustatekijöitä ja signaaleja, jotka kertovat siitä, että tilanteet saattavat kehittyä väkivallaksi. Tällaisiksi riskitekijöiksi on luokiteltu muun muassa seuraavanlaiset tilanteet

- Nainen ei juuri liiku yksin, vaan joku perheenjäsen tai sukulainen saattaa naista vasten hänen omaa tahtoaan.
- Nainen lopettaa äkillisesti hänelle tärkeän harrastustoiminnan tai opiskelun.
- Siveelliseen pukeutumiseen suhtaudutaan perheessä dominoivasti.
- Nainen vaikuttaa masentuneelta, itsetuhoiselta tai vetäytyvältä tai käyttäytyy muutoin aiemmasta poikkeavalla tavalla.
- Naisen perheessä ja suvussa on tyypillisesti avioiduttu hyvin nuorena tai suvussa esiintyy pakkoavioliittoja.
- Avioliiton solmimiseen liittyy taloudellisia tai heimojen välisiä velvoitteita ja sopimuksia.
- Perhe uskoo herkästi nuoresta naisesta yhteisössä liikkuvat häpeälliset huhut ja kääntyy yhteisön puolelle naista vastaan.
- Perheellä on kielteinen näkemys naisen seurustelukumppanista.
- Naisen perheessä tai suvussa on ollut aiemmin kunniaan liittyvää väkivaltaa.
- Nainen on joutunut seksuaalisesti hyväksikäytetyksi.

Kunniaväkivaltaa kokeneen naisen kohtaaminen

- **Tunnista** ja myönnä naiseen kohdistuva väkivalta. Suhtaudu vakavasti siihen mitä nainen sinulle kertoo ja usko kerrottuun.
- **Kerro** naiselle, että kukaan ei saa tehdä hänelle pahaa ja että kaikenlainen väkivalta on rikos. Puhuttaessa naisen kanssa, käytä suoria ja avoimia kysymyksiä. Ole tietoinen kunnia-ajattelusta. Selvitä ketkä perheessä ovat suurin uhka naiselle. Ota myös selville kuka naisen läheisistä voi tarjota hänelle tukea.
- **Ymmärrä** naisen tilanne ja varaa riittävästi aikaa naisen kanssa keskusteluun. On tärkeä huomioida, että keskusteluun varattu paikka on turvallinen ja rauhallinen. Unohda moittivat ja arvostelevat asenteet. Selvitä mikä on vaaran vakavuus ja täytä naisen välittömät tarpeet.
- On hyvä **selvittää**, että millaista tukea väkivaltaa kokenut nainen tarvitsee nyt sekä mahdollisesti myös myöhemmässä vaiheessa. Jos nainen pelkään, ei hänen lähtöään kotoa saa estää. Kunniaväkivaltaa kohdanneelle naiselle tulisi antaa tietoa hänen laillisista ja taloudellisista oikeuksista. Tärkeää on myös, että hänelle esitetään kaikki mahdollisuudet.
- **Tee** tilanteesta riskiarvio ja **dokumentoi** väkivalta. Naisen vaaratilanne arvioidaan ja selvitetään naiselle kysymällä tarkkoja kysymyksiä. Täytyy muistaa, että dokumentointi on tärkeää, varsinkin jos nainen hakee myöhemmin lainmukaista suojaa. Asiasta tehtävä dokumentointi on tehtävä ilman arvostuksia. On tärkeää, että kaikki mitä tehdään, tehdään naisen kanssa ja ottaen huomioon naisen omat toiveet ja mahdollisuudet.
- **Keskustele** naisen kanssa ilman hänen perhettään ja muista, että kunniaväkivalta ei ole "perheongelma".